

AUTARKEIA

alumni Wijsbegeerte

Universiteit Utrecht

Nieuwsbrief - maart 2010

Universiteitsdag 27 maart 2010

De komende U-dag heeft als thema 'de Geschiedenis van kennis en macht'. Ons middagprogramma sluit daar ten dele op aan. Het middagprogramma bestaat wederom uit twee lezingen. De eerste lezing van dr. Franck Meijboom van het Ethiek Instituut gaat over 'Ethiek op je bord'. Hoe vaak heeft u ethiek op uw bord? In de praktijk blijkt dat vaker het geval te zijn dan u wellicht zou denken. Ethiek heeft alles te maken met eten. Door de manier waarop wij voedsel produceren en consumeren maken wij impliciet morele keuzes over zaken zoals dierenwelzijn, voedselveiligheid, genetische modificatie, duurzaamheid of kinderarbeid. Voortdurend worden er afwegingen gemaakt, bijvoorbeeld tussen fair-trade en duurzaamheid, biologisch en beschikbaarheid of dierenwelzijn en volksgezondheid. Met andere woorden, een heel menu aan ethische vraagstukken. De vraag die centraal staat in de lezing is: welk bestek heb je nodig om hiermee om te gaan? Na een korte thee/koffiepauze (die tegen 15.00u begint) spreekt mevrouw dr. Renée van Riessen over: 'Eindig en oneindig, Levinas' denken als reactie op het paradigma van Heidegger'. Na afloop is er gelegenheid om, tijdens de borrel die u wordt aangeboden, verder te filosoferen.

Locatie De Uithof, Leuvenlaan 21 Ruppertgebouw, zaal D. Aanvang 14.00u
Toegangsprijs leden **gratis**, niet-leden € 5,00 (ter plaatse te voldoen)
Aanmelding Met aanmeldbon uit Illuster of via www.uu.nl/udag

Filosofie nú

Wat leert de filosofiestudent nú? Wat leest zij/hij? Readers! Maar de studiegids licht ook een tipje van de sluier op, een boekenlijstje misschien? Met ingang van deze nieuwsbrief wordt de studiegids 2009/2010 ter hand genomen, met een wijsbegeertestudie onder het dak van de faculteit Geesteswetenschappen. In de Bachelorstudiegids zien we dat het onderwijs vanuit drie disciplinegroepen verzorgd wordt: Geschiedenis van de Filosofie, Theoretische Filosofie en Praktische Filosofie. Driekwart van de bachelorstudie wordt door het 'Major' ingevuld: 8 verplichte vakken en 6 majortraject vakken (verplichte keuze uit een aanbod van 23) en een eind-scriptie. De acht verplichte vakken zijn: Wijsgerige Ethiek, Geschiedenis I, Logica voor Filosofen, Filosofie van de geest, Taalfilosofie, Geschiedenis II, Politieke en sociale filosofie, Geschiedenis III. De literatuur bij die vakken is via de roosters te vinden. Wie in het Bachelor 1 rooster, bijvoorbeeld de (bekende) code 'WB1BD3008' aanklikt voor het HC Geschiedenis I, ziet dan dat er een reader gebruikt wordt. Om tot een literatuurlijstje te komen... Precies, U ziet dat een literatuurlijstje maken een tikkie lastiger is geworden wat het vinden van de literatuur betreft. Daar staat tegenover dat de gegevens van titel/auteur niet meer overgetypt hoeft te worden, copy/paste werkt sneller. Wordt vervolgd.

Colofon

Vereniging van Alumni van de Faculteit Wijsbegeerte van de Universiteit Utrecht 'Autarkeia'.

Informeel actief sinds 1994, opgericht 12 december 1996, KvK 40483493

De contributie bedraagt acht euro per jaar. Het banknummer is 2294471, t.n.v. Autarkeia, Utrecht.

Bestuursleden

Voorzitter:
Bernard Verlaan
0650 506 654
bjernv@dds.nl

Penningmeester & secretaris:
Lies de Regt
0302 716 953
lies.de.reg@xmsnet.nl

Nico Krijn
0610 680 732
nico_krijn@hotmail.com

John Reijnders,
0620 708 199
rebro@hetnet.nl

Adviseur: Erna Kas
Facultaire contact persoon:
Marte Zwierstra

Thé Pensant met Erno Eskens.

'Wist ik maar zo'n zaaltje in Amsterdam', zei Erno Eskens terloops toen hij 'de woonkamer' van de Bakkerswinkel rondkeek. Als vanouds was de ruimte rustiek ingericht, vrolijk opge-

licht door een najaarszonnetje aan een vrieskoude, blauwe hemel. De tafel keurig gedekt en voorzien van theepotten met diverse soorten thee en diverse lekkernijen.

Zoals gebruikelijk verweefde het Pensant op natuurlijke wijze de lezing van Erno en de vragen en opmerkingen van de andere aanwezigen.

gen. Erno Eskens (auteur van 'Democratie voor dieren') besprak de stelling dat 'de opvatting van dierenrechten als morele absoluteheden een inbedding van dierenrechten in ons rechtssysteem in de weg staat'. In kort bestek presenteerde hij eerst de aanleiding voor zijn interesse (Peter Singer's boek *Animal Liberation*) en de verschillende (ver-)houdingen van de mensen opzichte van het dier vanaf de oudheid. Van respectievelijk de Grieken, de Romeinen met hun machtsvertoon in het Colosseum, een Middeleeuwse Franciscus Van Assisië die Gods woord ook liet doordringen tot de laagste schepse-

ginnende natuurbewegingen vanaf het begin van de 19^e eeuw (en Nederland vanaf 1864). De laatsten waren niet politiek geëngageerd maar werkten vanuit een moreel-beschaafde superioriteit tegenover de dieren. Het geheel overziende, zijn de 'klassieke' stromingen te ontwaren van respectievelijk regel-, deugd- en utilistische ethici.

In de vragen en de discussie kwamen verschillende visies aan de orde. Natuurlijk werd er even gesproken over het radicale dierenactivisme waar Eskens zich van distantiëert. Vanuit de filosofische invalshoek kwam met name de visie van De Groot aan de orde waarbij dieren allerlei rechten hebben (geen foltering of isolatie, gelijke be-

handeling, vereniging met soortgenoten). Maar dat zij bepaalde competenties niet hebben om die rechten uit te oefenen; afweerrechten, zoals het recht om niet gemarteld te worden.

Of zouden ze ook positieve rechten moeten hebben zoals het recht op vertegenwoordiging in bijvoorbeeld de

len, Hugo de Groot, Rousseau, Jeremy Bentham, Descartes, Salt, Toro en de be-

UN? Zijn juridisch getinte dierenrechten überhaupt mogelijk? Daarbij is het geen kwestie van rechten 'geven' maar eerder van het laten

behouden van alle rechten (zie onder meer De Groot) die je hen redelijkerwijs niet kunt afnemen.

'Zouden dieren ook positieve rechten moeten hebben, zoals het recht op vertegenwoordiging in de UN?'

Kern van Erno's benadering is dat, indien ja, er dán – net als bij alle andere geschillen in een rechtsstaat / democratie – een afweging van rechten en belangen plaats moet kunnen vinden.

Het intensieve karakter van het Pensant bood veel stof tot nadenken, met dank aan Erno. Spreek-

woordelijk: de geest werd goed gevoed. Desondanks is het de aanwezigen gelukt om de tafel en thee ook eer aan te doen: alle schalen, theepotten en bordjes waren keurig leeg.

Hoe komt het toch dat de islam...?

Een cultuurhistorische kwestie.

Wie enig historisch besef heeft, weet dat een duizend jaar geleden de christelijke wereld een puntje kon zuigen aan de Arabische beschaving. Bovendien stonden Bagdad en Córdoba wijd open voor de cultuur van andere landen, zoals het oude Griekenland, Perzië en India. De vraag hoe het komt dat die rollen inmiddels zijn omgekeerd, de islam zich in een fundamentalistisch bolwerk heeft teruggetrokken en de stap naar de moderniteit heeft gemist, is dan ook terecht, maar wordt zelden grondig behandeld. Mijns inziens zijn er voor deze ommekeer drie oorzaken bij de islam aan te wijzen: het ontbreken van een scholastiek, de radicale afwezigheid van religiositeit bij de belangrijkste Arabische filosofen en de afwijzing van de boekdrukkunst. Men kan zich niet voorstellen hoe belangrijk voor ons Pierre Abélard (1097-1142) is geweest. Hij heeft de basis gelegd voor de later verguisde scholastieke onderwijs- en onderzoeksmethode. Hierdoor heeft hij de katholieke wereld voor eens en voor altijd het recht afgedwongen om in de theologie en de wetenschappen de rede te gebruiken. Met zijn *Sic et non* (*Ja en nee*), een verzameling teksten uit de schrift en de kerkvaders vóór zowel als tegen bepaalde stellingen, toonde hij de noodzaak aan om verder te gaan dan het louter citeren van autoriteiten, om je verstand te gebruiken. Daarbij ontwikkelde hij regels van exegese en interpretatie over veelzinnig woordgebruik en context. De *Vier boeken van sententiën* van zijn minder controversiële jongere tijdgenoot, Petrus Lombardus, die deze methode overnam, werden de standaardtekst die elke toekomstige doctor in de theologie moest commentariseren. Ondanks het onttrekken van bepaalde dogma's aan dat vrije denken werd het principe dat het geloof de rede niet uitsluit, gehandhaafd. Zoiets vindt men niet terug in de latere islam, zelfs niet bij de cultuurhistoricus en socioloog Ibn

Khaldun (XIVde eeuw). In de tweede plaats hebben de belangrijkste Latijnse theologen, Augustinus voorop, met graagte de filosofie, en daarmee bedoelden ze de antieke wijsbegeerte, naar het woord van Thomas van Aquino als 'dienstmaagd van de theologie' omarmd. Dat betekent dat hun gebruik van de rede ingekapseld was in hun geloof, zodat er altijd een spanning bestond tussen die twee, maar over het algemeen zonder een van beide naar de prullenbak te verwijzen. Hoe anders ging het toe in de Arabische wereld. Haar grootste denkers, Ibn Sina (Avicenna) en Ibn Rushd (Averroës), hielden er een wereldbeschouwing op na waarbij de koran slechts een bundel verhaaltjes werd om de mensen braaf te houden, maar waarvan de werkelijke inhoud een vorm van Neoplatoons Aristotelisme was, met een onpersoonlijke eerste beweging als godheid. Tot hem bidden was derhalve zinloos. Het is dan ook niet te verwonderen dat deze leerstellingen gelovigen afschrikten. De voornaamste bestrijder van Avicenna, Al-Ghazali (Algazel), voerde nog scherpe filosofische argumenten aan, maar zijn teksten werden al vlug zonder nadenken aangehaald en het serieuze denken hield op. Tenslotte de boekdrukkunst. Tot aan de negentiende eeuw werd de koran uitsluitend gedrukt in Europa ten gerieve van arabisten (Venetië - 1537 & Hamburg - 1694). De enige gedrukte koran voor moslims van vóór 1800 was die van Sint-Petersburg (1778). Hoe kan men dat verklaren? De traditie vereiste dat de tekst van de profeet in sierlijk kalligrafisch schrift werd gesteld. Dat gold trouwens niet alleen voor religieuze teksten. Er bestond een fatwa tegen de mechanische pers: een uitvinding van de duivel, een product van het materialisme. Als we nu het belang nagaan van de boekdrukkunst voor de ontwikkeling van de wetenschap en de vrije gedachte, moeten we vaststellen dat het ver-

werpen van dit cultuurinstrument wellicht de voornaamste reden is waarom de islam de moderniteit is misgelopen. Zonder boekdrukkunst

In de doorgeefcolumn geeft iemand een commentaar op actuele ontwikkelingen in de filosofie en de samenleving. Aansluitend vraagt hij/zij aan een zelf aan te wijzen alumnus/na de volgende column te schrijven voor de volgende nieuwsbrief van ongeveer een half jaar later. De column is enerzijds bedoeld om het filosofische debat inhoudelijk te stimuleren en anderzijds bedoeld als 'podium' om met een filosofisch stuk in de openbaarheid te treden...

hadden we nooit gehoord van Copernicus, Galilei of Newton. Dankzij de boekdrukkunst verspreidden zich de gedachten van Locke, Descartes, Leibniz en Spinoza razendsnel door Europa. Zonder boekdrukkunst waren de stellingen van Luther niet verder geraakt dan de kerkdeur van Wittenberg. De pogingen die er in de moslimwereld, onder meer in Iran, worden gedaan om zich de moderne techniek en wetenschap eigen te maken zonder de geest van de moderniteit over te nemen, lijken een avontuur waarbij er meer op het spel staat dan zuivere kennis. Wat er met die kennis gedaan wordt, daar gaat het om. En of wij, het zogenaamd verlichte westen, op dat gebied geen boter op ons hoofd hebben, is nog maar de vraag.

Paul Mercken, voormalig hoofddocent middeleeuwse wijsbegeerte

Quo vadis? Alumna Maureen Sie aan het woord.

Wat doet u (werk en privé) momenteel?

Ik werk sinds 2000 als associate professor aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam, faculteit wijsbegeerte waar ik colleges geef in de meta-ethiek en morele psychologie. Sinds 2009 ben ik, dankzij een VIDI beurs voor mijn onderzoek van NWO, in staat gesteld een eigen onderzoeksgroep te beginnen. Samen met een postdoc en een Phd zal ik me daardoor tot 2013 bezig mogen houden met de ontwikkelingen in de gedrags-, cognitie- en neurowetenschappen in zoverre ze betrekking hebben op ons 'onbewust functioneren' en de consequenties van de inzichten in dit functioneren voor moreel handelen en wijsgerige visies op dit moreel handelen. Verder ben ik getrouwd, heb ik twee kinderen.

Wat doet u met filosofie?

Onverminderd nadenken over dingen die me niet loslaten omdat ze me volstrekt ongerijmd voorkomen, erop puzzelen totdat ik weet hoe ik ook anderen zo helder mogelijk kan verwarren. Of, in uitzonderlijke gevallen, een mooi verhaal rond te krijgen waarin de ongerijmdheden niet langer problemen veroorzaken, op basis daarvan zo helder mogelijke argumenten formuleren, bij wijze van uitnodiging aan anderen om me van mijn ongelijk te overtuigen.

Wat wilt u doen met filosofie?

Is in mijn geval een wat vreemde vraag, ik heb het erg naar mijn zin in het onderzoek, heb leuke collega's en mis momenteel in mijn beroepspraktijk weinig. Dat is wel eens anders geweest natuurlijk, het is een maf wereldje die universiteit, erg competitief. En onderzoek doen is ook vermoeiend, zeker daar je vandaag de dag zo wordt afgere-

kend op publicaties in gerefereerde tijdschriften terwijl je tegelijkertijd geacht wordt subsidies te verwerven, tussen de bedrijven door goed onderwijs te geven, klaar te staan voor je studenten, en te zorgen dat het instituut waarvan je deel uitmaakt gesmeerd loopt. Maar ik heb bijzonder veel geluk gehad voorlopig.

Wat wilt u dat Autarkeia voor u doet?

Daar moet u vrees ik niet voor bij mij zijn! Mijn professionele leven ligt zo in het verlengde van mijn opleiding dat ik in mijn vrije tijd nu juist heel erg graag aan de filosofie ontsnap! Ik zou het wel erg leuk vinden als er iets van een facebook-groep zou komen (of ander sociaal internet netwerk) waarop ik mijn oud medestudenten kan ontmoeten, beetje bijkletsen, en zien wat er van ze is geworden.

Alumn'ukjes

Universiteitsdag 27 maart 2010

De U-dag heeft dit jaar als thema: de geschiedenis van kennis en macht. Meer info: www.uu.nl

Aanwinsten van de bibliotheek - een willekeurige selectie

Aanwinsten... waar is die kast gebleven? Foetsie, (tijdelijk) afgeschaft zo blijkt. Er was bij de centrale infobalie op de eerste verdieping een verbouwing gaande. De dienstverlening ging gewoon door in zijkamertje. Volkert liet zien dat de aanwinsten per vakgebied zijn te vinden op het internet, via een Personal Library.

Thuis werkte het niet direct, dus toch even nog de bibliothecaris Jan Hastrich gevraagd. Jan meldt: 'De oude methode, de link naar de aan-

winstenlijsten die op de eerste cataloguspagina stond, bestaat sinds vorige maand ook niet meer. Mede daarvoor in de plaats is in september de Personal Library (<http://personal.library.uu.nl/>) gelanceerd. Het is de opzet van de UBU dat de bibliotheek zoveel mogelijk benaderd wordt via deze te personaliseren beginpagina. De gewone homepage is dan meer voor incidentele bezoekers.

De PL-pagina bevat onder meer een rijtje roze tabs. Op het tabblad 'Instellingen' kunnen een of meer vakgebieden worden gekozen. De pagina krijgt dan een initiële invulling die kan worden aangepast. Zo krijgt het tabblad 'Nieuw' daardoor een link 'Nieuwe boeken' naar de aanwinsten."

Philosophers' Rally 2010

De PR van 2010 zal in Rotterdam gehouden worden op 19 en 20 mei 2010. Meer info: www.philosophersrally.nl

Internet Philosophique

Wie via internet zoekt op 'filosofie OR philosophy' ontdekt soms mooie dingen. Internet groeit als kool. Het hoeft geen verbazing te wekken dat er een wiki 'Filosofie' is:

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Filosofie>.

Interessant wordt het als het lemma in verschillende talen bekeken wordt. In bijna elke taal wordt het verhaal anders verteld over de filosofie, met een andere indeling en andere referentiepunten. Maar er waren nog meer leuke dingen: Bijzonder is de 'collection canonical philosophic texts and links to scholarly philosophic organizations'. De

Engelse server heeft additioneel twee secties:

[critical theory](#), [history](#) en [eighteenth century studies](#), zie <http://philosophy.eserver.org/>.

Kennelijk gaan niet alleen de filosofische standaardwerken online, ook de tijdschriften zijn present. Bijvoorbeeld Cambridge Journals Online - Philosophy:

<http://journals.cambridge.org/action/displayJournal?jid=PHI>

Al met al begint de vraag op te komen of al die internet-energie en -inzet niet ook 'slimmer' kan. Er zijn vele startpagina's filosofie; stuk voor stuk beslist de moeite waard

en werkbeparend, zoals

www.philosophypages.com, www.fambof.nl/links/philosophy/, www.yahoo.com/Humanities/Philosophy, <http://www.epistemelinks.com/>

Er komen tevens steeds meer sites met de filosofische standaardwerken online en idem tijdschriften en encyclopedieën. Wellicht lost dat doublure-probleem zich vanzelf op, als zoiets geconcentreerd wordt in, of bij de filosofie-wiki's. Elke filosoof heeft wel een wiki, soms ook in meerdere talen.

Berichten van het bestuur

Vertrekkend bestuurslid

Mirjam van der Heide heeft in Australië een promotieplaats geaccepteerd en zal helaas ons bestuur verlaten. De voorzitter spreekt op deze plaats namens het bestuur dank uit voor haar inzet, inspanning en enthousiasme. En veel succes met de promotie natuurlijk, wetende dat Mirjam daarmee haar droom volgt.

Oproep nieuw bestuurslid

Het Bestuur van Autarkeia zoekt een gedreven en enthousiast alumnus als bestuurslid voor de organisatie van verenigingsactiviteiten en voor het mede dragen van bestuursverantwoordelijkheid voor de vereniging. De jaarlijkse tijdsinvestering is beperkt, circa 2x2u voor een vergadering, 2x4u voor aanwezigheid bij de verenigingsactivitei-

ten van de vereniging (U-dag, thé pensant) en variabel 2-3 dagdelen voor 'regelzaken'.

Oproep 'Doorgeefcolumn'

Met de nieuwe rubriek 'Doorgeefcolumn' wil het Bestuur een bescheiden 'podium' bieden aan het filosofische debat en de filosofische bespiegeling. Filosofen worden uitgenodigd over een begrip of vraagstuk een beknopt artikel te schrijven, opdat de lezer geprikkeld wordt tot nadenken-filosoferen (twee geheel verschillende dingen natuurlijk!). Spontane bijdragen van maximaal 250 woorden zijn welkom, ter discretie van de redactie, de nieuwsbrief verschijnt immers slechts circa twee maal per jaar.

